

LT

LT

LT

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 27.10.2010
KOM(2010) 603 galutinis

2010 M. ES PILIETYBĖS ATASKAITA

Kliūčių ES piliečių teisėms šalinimas

{KOM(2010) 602 galutinis}
{KOM(2010) 605 galutinis}

2010 M. ES PILIETYBĖS ATASKAITA

Kliūčių ES piliečių teisėms šalinimas

1. ĮŽANGA

Mastrichto sutartyje 1992 m. pateikta Europos Sąjungos pilietybės sąvoka¹ Europos integraciją, kuri anksčiau pirmiausia buvo ekonominė, papildė nauju politiniu aspektu. Kiekvienas ES valstybės narės pilietybę turintis asmuo dabar savaime yra Europos Sąjungos pilietis. ES pilietybe nacionalinė pilietybė nepakeičiama. Ja visiems ES piliečiams suteikiamos *papildomos* ES sutartimis užtikrinamos teisės, kuriomis grindžiamas minėtų piliečių kasdienis gyvenimas.

Kaip kelis kartus pažymėjo Europos Sąjungos Teisingumo Teismas², ES pilietybe siekiama suteikti valstybių narių piliečiams esminį statusą, leidžiantį tiems, kurie yra tokioje pačioje situacijoje, būti vienodai teisiškai vertinamiems pagal Sutartį, nesvarbu, kokios valstybės narės piliečiai jie būtų. Taigi ES pilietybe gerokai sustiprintos asmens teisės. Teismas visų pirma yra nusprendęs, kad piliečiai turi teisę gyventi kitoje valstybėje narėje kaip Sąjungos piliečiai³, taigi ES pilietybė pripažinta laisvo judėjimo teisių šaltiniu⁴.

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai ES pilietybės ir susijusių teisių sąvoka sutvirtinta keliais būdais. ES piliečių teisės konkrečiai išvardytos Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV), taip pat aiškiai nurodyta, kad jų sąrašas nėra išsamus⁵. Be to, ES piliečių teisė trečiosiose šalyse gauti visų valstybių narių konsulinių ir diplomatinių įstaigų teikiamą apsaugą kaip aiški asmens teisė įtvirtinta SESV 20 straipsnio 2 dalies c punkte ir išsamiai išaiškinta SESV 23 straipsnyje, kuriuo Komisijai suteikiama teisė inicijuoti teisės aktus šioje srityje. Be to, Lisabonos sutartimi pilietybės teisės papildomos nustatyta nauja teise naudotis piliečių iniciatyva – milijonas piliečių gali raginti Komisiją teikti teisėkūros pasiūlymus⁶. Piliečių aspektas dar kartą patvirtintas nauja Europos Parlamento narių, kaip „Sąjungos piliečių atstovų“⁷ – o ne kaip „į Bendriją susibūrusių valstybių tautų atstovų“⁸ – apibrėžtimi.

Nuo ES pilietybės neatskiriamos teisės papildomai įtvirtintos ES pagrindinių teisių chartijoje⁹. Šia teisiškai privaloma chartija gerokai sutvirtinamas ES politinis ryžtas užtikrinti pagrindines teises. Chartijos preambulėje nustatyta, kad „įkurdama Sąjungos pilietybę ir plėtodama laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, Sąjunga daugiausia dėmesio savo veikloje skiria žmogui“.

¹ Sąjungos pilietybė (ši sąvoka apibrėžta SESV 20 straipsnyje) šiame tekste bus vadinama tiesiog ES pilietybe.

² Žr., pvz., 2001 m. Sprendimo *Grzelczyk*, C-184/99, Rink. p. I-6193, 31 punktą.

³ SESV 21 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad šiai teisei gali būti taikomi tam tikri apribojimai ir sąlygos.

⁴ Žr., pvz., 2002 m. Sprendimo *Baumbast ir R*, C-413/99, Rink. p. I-7091, 84 punktą ir 2004 m. Sprendimo *Zhu ir Chen*, C-200/02, Rink. p. I-9925, 26 punktą.

⁵ SESV 20 straipsnio 2 dalis.

⁶ Europos Sąjungos sutarties 11 straipsnio 4 dalis.

⁷ Europos Sąjungos sutarties 14 straipsnio 2 dalis.

⁸ Europos bendrijos steigimo sutarties 189 straipsnis.

⁹ 5 skyrius „Piliečių teisės“.

ES pilietybės teisės įtvirtintos pirminėje ES teisėje ir gerokai išplėtos antrinėje teisėje. Europos projektu besinaudojantys asmenys, kurie vienu ar kitu gyvenimo etapu kerta nacionalines sienas keliaudami, mokydami, dirbdami, sudarydami santuokas, sulaukę pensinio amžiaus, pirkdami arba paveldėdami turtą, balsuodami arba tiesiog pirkdami internetu iš bendrovių, kurios įkurtos kitose valstybėse narėse, turėtų turėti galimybę visapusiškai naudotis Sutartimis nustatytais teisėmis.

Tačiau ne visos teisinės taisyklės taikomos praktiškai piliečių kasdiniame gyvenime, ypač tarpvalstybinėse situacijose. Iš kiekvienais metais Komisijos gaunamų daugybės skundų ir klausimų¹⁰, neseniai atliktų Eurobarometro tyrimų, taip pat diskusijų su suinteresuotais šalimis, 2010 m. birželio 15 d. baigtų viešų konsultacijų ir 2010 m. liepos 1–2 d. vykusios konferencijos „ES piliečių teisės. Tolesni veiksmai“ rezultatų aiškiai matyti, kad piliečiai dėl daugelio kliūčių negali naudotis savo teisėmis.

Kad svarbu ES pilietybę padaryti veiksmingesne praktiškai, pabrėžta ne kartą. Europos Parlamento nario Alaino Lamassoure 2008 m. birželio 8 d. pranešime „Piliečiai ir Bendrijos teisės taikymas“¹¹ vaizdingai apibūdintos kliūtys, su kuriomis susiduria savo teisėmis naudotis siekiantys europiečiai. Pranešime apibūdintos įvairios administracinės kliūtys ir padaryta išvada, kad Europos politika turėtų būti grindžiama ES piliečių teisėmis bei poreikiais ir turėtų teikti konkrečių rezultatų.

Be to, Europos Parlamento 2009 m. kovo 20 d. pranešime dėl su Sąjungos pilietybe susijusių problemų ir perspektyvų¹² išsamiai apibūdintos tebesančios kliūtys, dėl kurių sunku naudotis teisėmis tarpvalstybiniu lygmeniu. Pranešime Komisija paraginta pateikti šių kliūčių sąrašą ir po konsultacijų su pilietine visuomene pateikti konkrečius pasiūlymus, kaip jas šalinti. Galiausiai Stokholmo programoje – 2010–2014 m. laisvės, saugumo ir teisingumo srities ES darbo programoje – nurodyta, kad Europos politika šioje srityje turėtų būti formuojama atsižvelgiant į piliečius.

Europos Sąjungos 27 valstybėse narėse gyvena apie 500 mln. piliečių. Šios sudėties Komisijos politinis tikslas – ES pilietybę paversti apčiuopiama jų kasdienio gyvenimo tikrove. Todėl Komisijos Pirmininkas José Manuelis Barrosas 2009 m. rugsėjo 3 d. politikos gairėse naujai Komisijai pabrėžė, kad būtina stiprinti ES pilietybę, pagyvinant piliečių ir ES ryšį ir užtikrinant, kad piliečių teisės būtų išties veiksmingos. Jis pabrėžė, kad „ES piliečiams, norintiems įsigyti prekių ar paslaugų kitose valstybėse narėse, vis dar kyla pačių įvairiausių kliūčių. Jiems, kaip ES piliečiams, turėtų būti užtikrintos tokios pačios teisės, kokios jiems užtikrinamos jų šalyje. Komisija parengs išsamią ataskaitą, kurioje aptars šias kliūtis piliečiams ir pasiūlys geriausias jų šalinimo būdus. Drauge ji parengs likusių vidaus rinkos kliūčių ataskaitą“.

Šia ataskaita įvykdomas Komisijos Pirmininko J. M. Barroso politinis įsipareigojimas gauti išsamią kliūčių, su kuriomis piliečiai vis dar susiduria, apžvalgą ir pateikti pasiūlymus, kaip jas geriausia šalinti. Ji skelbiama tuo pačiu metu, kaip ir komunikatas „Kuriamas Bendrosios

¹⁰ 2009 m. kontaktinis centras „Europe Direct“ sulaukė 25 721 piliečių užklausimų dėl tarpvalstybinių klausimų (keliaavimo, pirkimo ir pardavimo, mokymosi, darbo ir gyvenimo kitose valstybėse narėse). Minėto centro 2009 m. metinę veiklos ataskaitą galima rasti adresu http://ec.europa.eu/europedirect/docs/statistics/edcc-report_year_2009_light.pdf.

¹¹ <http://www.alainlamassoure.eu/liens/975.pdf>.

¹² <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2009-0204&language=EN&ring=A6-2009-0182>.

rinkos aktas. Siekiant labai konkurencingos socialinės rinkos ekonomikos¹³ (toliau – Komunikatas dėl Bendrosios rinkos akto), kuriuo daugiausia siekiama šalinti kliūtis europiečiams, kurie naudojami savo teisėmis pagal Bendrosios rinkos *acquis*, t. y. vykdo ūkinę veiklą bendrojoje rinkoje, pvz., kaip verslininkai, vartotojai arba darbuotojai.

ES pilietybės ataskaita ir Komunikatas dėl Bendrosios rinkos akto yra papildomos iniciatyvos, kuriomis siekiama išvengti ES pastangų spręsti tiesiogiai su piliečių interesais susijusius klausimus susiskaidymo, įvykdyti pažadą sukurti piliečių Europą, taip pat užtikrinti, kad tinkamai veiktų bendroji rinka, kurioje būtų patenkinti piliečių poreikiai bei lūkesčiai.

Sukurta nauja Komisijos atsakomybės sritis – teisingumas, pagrindinės teisės ir pilietybė, kuri apima civilinį teisingumą ir vartotojų srities teisės aktus, taip pat pagrindines teises ir nediskriminavimo politiką, taigi matyti, kad šie klausimai politiškai svarbūs. Į pilietybės klausimus dėmesį telkia visa Komisija – tam, kad būtų pašalintos kliūtys piliečių kasdiniame gyvenime, turi glaudžiai bendradarbiauti Komisijos padaliniai, taip pat kitos institucijos ir suinteresuotosios šalys, įskaitant nacionalinius parlamentus. Taigi būtina peržengti taikomos loginės organigramos ribas (pranc. „organigramme logic“). Kai kurių siūlomų veiksmų įgyvendinimas užtikrinamas mechanizmais, numatytais pagal strategijos „Europa 2020“ pavyzdines iniciatyvas¹⁴.

Taigi iš šios ataskaitos matyti, kaip ES pilietybė – esminė jungtis su ES – padeda užtikrinti piliečių teises ir kuo ji naudinga. Ataskaitoje apibrėžtos pagrindinės kliūtys, su kuriomis piliečiai vis dar susiduria kasdiniame gyvenime, naudodamiesi savo ES teisėmis už nacionalinių sienų ribų, ir pabrėžtos priemonės, kuriomis numatyta suteikti jiems galių naudotis savo teisėmis.

Prie 2010 m. ES pilietybės ataskaitos pridedami šie du dokumentai:

- Ataskaita „Pažanga siekiant veiksmingos ES pilietybės 2007–2010 m.“ (Ataskaita pagal SESV 25 straipsnį)¹⁵;
- Ataskaita „2009 m. Europos Parlamento rinkimai“¹⁶.

2. KLIŪČIŲ, SU KURIOMIS PILIEČIAI SUSIDURIA KASDIENIAME GYVENIME, ŠALINIMAS

Norėdami pasinaudoti savo teisėmis ES piliečiai gali susidurti su kliūtimis įvairiose gyvenimo situacijose: kaip privatūs asmenys, prekių ir paslaugų vartotojai, studentai ir specialistai arba politiniai subjektai. Atsižvelgdama į piliečių skundus, Komisija įvardijo 25 pagrindines kliūtis, su kuriomis jie gali susidurti kasdiniame gyvenime.

¹³ COM(2010) 608.

¹⁴ Komisijos komunikatas „2020 M. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ (COM(2010) 2020 galutinis, 2010 3 3).

¹⁵ COM(2010) 602.

¹⁶ COM(2010) 605.

2.1. Piliečiai kaip privatūs asmenys

2.1.1. Netikrumas dėl tarptautinių porų turtinių teisių

Vis daugiau piliečių kerta nacionalines sienas ir vyksta į kitas ES šalis, kuriose mokosi, dirba, gyvena ir įsimyli. Vis daugiau porų gyvena ne savo pilietybės valstybėse narėse. Iš maždaug 122 mln. santuokų ES, apie 16 mln. (13 %) galima laikyti tarpvalstybinėmis. Iš 2007 m. ES sudarytų 2,4 mln. santuokų, tokių tarpvalstybinių santuokų buvo apie 300 000. Iš 1 040 000 skyrybų tais pačiais metais ES 140 000 (13 %) buvo tarpvalstybinės.

Šioms tarptautinėms poroms dažnai sunku žinoti, kurie teismai turi jurisdikciją ir kurie teisės aktai taikomi, atsižvelgiant į jų asmeninę situaciją ir finansinius aspektus (pvz., bendrai turimą būstą ar banko sąskaitas). Taigi jos susiduria su nenumatytais nepalankiomis pasekmėmis kasdien valdydamos turtą, taip pat skyrybų arba sutuoktinio mirties atveju.

Ispanas Vincentas ir olandė Ingrida yra susituokę ir gyvena Nyderlanduose. Jie norėtų kartu įsigyti namą Prancūzijoje. Bet iš pradžių Vincentas ir Ingrida norėtų sužinoti, kurios valstybės narės teisė būtų taikoma jų pirkiniumi ir visai nuosavybei, kuri priklausytų jiems abiem, jeigu jie skirtųsi arba jeigu vienas iš jų mirtų: ar tai būtų Ispanijos, Nyderlandų ar Prancūzijos teisė? Ar jie galėtų rinktis, kurios valstybės teisę taikyti? Ar būtų galima užtikrinti, kad teismas, kuris vieną dieną turėtų nagrinėti jų skyrybų arba paveldėjimo bylą, taip pat būtų kompetentingas padalyti jų turtą?

Komisija:

- (1) padės tarptautinėms poroms (sutuoktiniams arba registruotiems partneriams) išsiaiškinti, kurie teismai turi jurisdikciją, ir kurios valstybės narės teisė taikoma jų turtinėms teisėms (pvz., kartu turimam namui), 2011 m. pateikdama teisėkūros priemonės pasiūlymą.

2.1.2. Sudėtingi ir brangūs formalumai, susiję su civilinio statuso dokumentų tarpvalstybiniu pripažinimu, ir sunkumai krepiantis į teismą kitoje valstybėje narėje

Į kitas valstybės nares persikeliantiems piliečiams itin svarbu, kad būtų pripažįstami su įvairiais jų gyvenimo įvykiais (pvz., gimimu, santuoka, registruota partneryste, skyrybomis, įvaikinimu arba vardu bei pavarde) susiję civilinio statuso dokumentai. Valstybių narių registrai ir administracinės sistemos visoje ES skiriasi, dėl to kyla tokio tarpvalstybinio pripažinimo problemų. Be to, gali būti, kad minėti gyvenimo įvykiai pripažįstami ne visose valstybėse narėse. Todėl piliečiai turi atlikti sudėtingus ir brangius formalumus (versti dokumentus, pateikti papildomus jų autentiškumo įrodymus) ir dėl to kartais net negali naudotis savo teisėmis.

Michalas iš Kipro nori vesti Saną iš Suomijos, tačiau turi pateikti pažymėjimą, kad nesama kliūčių šiai santuokai, o toks pažymėjimas pagal Kipro teisę neegzistuoja.

Piliečiai turėtų turėti tokią pačią galimybę kreiptis į teismą dėl civilinio ir baudžiamojo teisingumo kitose valstybėse narėse, kokią turi savo šalyje. 2007 m. apie 9 mln. ES piliečių dalyvavo tarpvalstybinėse procedūrose, susijusiose vien su civiliniu teisingumu¹⁷. Daugiau negu pusė 2007 m. apklaustų europiečių manė, kad jiems būtų labai arba gana sunku kreiptis į

¹⁷ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 292, „Civilinis teisingumas“, 2008 m. lapkričio–gruodžio mėn.

teismą dėl savo teisių užtikrinimo kitoje valstybėje narėje, nes jiems trūko žinių apie procedūrinės taisyklės.

Vokietis Danielis rado namą Rumunijoje, kurį norėtų įsigyti. Jo teisininkas turi rasti notarą ir teisės srities vertėją, taip pat išsiaiškinti, kokia yra paieškos žemės kadastrė procedūra.

Komisija:

- (2) palengvins laisvą civilinio statuso dokumentų (pvz., gimimo liudijimų) judėjimą, 2013 m. pateikdama teisėkūros priemonių pasiūlymus;
- (3) užtikrins galimybę ir piliečiams, ir praktikuojantiems teisininkams lengvai rasti informaciją apie teisingumą įvairiomis kalbomis Europos e. teisingumo portale¹⁸.

2.1.3. Nepakankama įtariamųjų ir kaltinamųjų baudžiamajame procese, taip pat nusikaltimų aukų apsauga

Vis daugiau ES piliečių dalyvauja baudžiamajame procese valstybėse narėse, kurios nėra jų kilmės šalys. Šie piliečiai dažnai nesupranta kalbos, kuria nagrinėjamos bylos, arba ja nekalba. Todėl jie gali susidurti su papildomais sunkumais gindamiesi ir siekdami pasinaudoti teisėmis į teisingą bylos nagrinėjimą. Valstybėse narėse vertimo žodžiu ir raštu paslaugos teikiamos nevienodai.

Slovakas futbolo aistringas Martinas po futbolo rungtynių Portugalijoje buvo suimtas, jam pateikti kaltinimai užpuolimu. Kadangi jis nekalbėjo portugališkai, bet suprato anglų kalbą, jis paprašė vertimo žodžiu į anglų kalbą paslaugų. Teisme Martinui padėjo profesinės kvalifikacijos neturintis teismo paskirtas vertėjas žodžiu. Martinui atstovavo anglų kalbos nemokantis teisininkas, o vertėjas žodžiu per judviejų trumpus susitikimus nedalyvavo. Nė vienas bylos dokumentas nebuvo išverstas į anglų kalbą.

Komisija imasi veiksmų, kad įtariamųjų ir kaltinamųjų baudžiamajame procese teisės būtų užtikrinamos visoje Europos Sąjungoje¹⁹.

Kasmet daugiau negu 30 mln. asmenų visoje Europoje praneša tampantys nusikaltimų aukomis²⁰. Esama įrodymų, kad daugelis aukomis tampa, bet apie nusikaltimus nepraneša. Europos Sąjungoje jau taikomi teisės aktai, kuriais nustatyti pagrindiniai elgesio su aukomis standartai²¹, tačiau jie prastai įgyvendinami ir, kadangi jie yra tarpvalstybinio pobūdžio, neįmanoma tinkamai užtikrinti jų laikymosi, todėl aukos negali naudotis visomis savo teisėmis arba valstybės narės teises užtikrina nevienodai. Aukos negali būti tikros, kad bus užtikrintos tos pačios jų teisės ir kad jos gaus tą pačią paramą ir bus taip pat apsaugotos, jeigu keliaus arba persikels į užsienį. Apskritai visoje Europoje nusikaltimų aukomis tampantys asmenys negali būti tikri, kad bus patenkinti jų poreikiai – kad jie būtų pripažinti aukomis, kad būtų gerbiami ir kad su jais būtų elgiamasi oriai, kad jiems būtų teikiama parama ir galimybė kreiptis į teismą, kad būtų suteikta kompensacija ir atlyginta žala.

¹⁸ <https://e-justice.europa.eu>.

¹⁹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl teisių į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese (Direktyva 2010/801/ES) ir 2010 m. liepos 20 d. Direktyvos dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese pasiūlymas (COM(2010) 392).

²⁰ Eurostato leidinys „Statistics in Focus“ – 36/2009.

²¹ 2001 m. kovo 15 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose (OL L 82, 2001 3 22, p. 1).

Pavyzdžiui, daugelis valstybių narių neužtikrina, kad auka ir įtariamas pažeidėjas proceso metu būtų atskirti.

Ana buvo apiplėšta ir sumušta gatvėje. Užpuolėjas buvo sučiuptas ir Ana pasiryžo atvykti į teismą duoti parodymų. Tačiau teisme bylos nagrinėjimo belaukusią Aną pastebėjo užpuolikas ir jai parodė grasinamuosius gestus. Ana taip išsigando, kad tądien parodymų nebedavė ir byla buvo nutraukta.

Komisija:

- (4) toliau gerins baudžiamajame procese įtariamų ir kaltinamų asmenų apsaugą, be kita ko, užtikrins, kad sulaikyti įtariamieji turėtų galimybę naudotis teisininkų paslaugomis ir bendrauti su išoriniu pasauliu, 2011 m. pateikdama dviejų teisėkūros priemonių pasiūlymus;
- (5) pagerins nusikaltimų aukų apsaugą, 2011 m. pateikdama priemonių rinkinio, įskaitant teisėkūros priemonę, pasiūlymą.

2.1.4. Apmokestinimo problemos tarpvalstybinėse situacijose, visų pirma susijusios su automobilių registracija

Vis daugiau europiečių įsigyja nekilnojamojo turto ne savo buveinės valstybėje narėje. 2007 m. nekilnojamojo turto tarpvalstybinio mastu parduota ir įsigyta 10 kartų daugiau negu 2002 m., turto vertė buvo 55 mlrd. EUR. Dėl tam tikrų nacionalinių apmokestinimo taisyklių taikymo šiems sandoriams tarpvalstybinio mastu įsigyti nekilnojamąjį turtą, ypač gyvenamuosius būstus, gali būti sunkiau negu visais atžvilgiais su gimtosios šalies teritorija susijusiais atvejais.

Dar vienas vis dažnesnis reiškinys – tarpvalstybinio palikimo (arba dovanų) gavimas (pvz., kai testatorius (dovanotojas) gyvena kitoje šalyje arba kai turtas yra kitoje šalyje, negu ta, kurioje gyvena gavėjas). Užsienyje esantis palikimas arba dovanos dažnai apmokestinami daugiau negu esantys šalyje. Taip pat dažnai toks palikimas arba dovanos apmokestinami daugiau negu vienos valstybės narės, o esami dvigubo apmokestinimo išvengimo mechanizmai netinkami.

Belgijoje gyvenanti Helena iš Belgijoje gyvenusio ir mirusio tėvo belgo paveldėjo Airijoje esantį turtą. Airijoje esantis turtas apmokestintas dvigubai: Belgija minėtam turtui pritaikė palikimo mokesť, o Airija apmokestino turto vertę.

Apskritai tarp apmokestinimo problemų, su kuriomis susiduria ES piliečiai, taip pat yra darbuotojų, dirbančių vienoje ir gyvenančių kitoje šalyje diskriminavimas (pavyzdžiui, jie negali išvengti neapmokestinamų pajamų apmokestinimo), ir tarpvalstybinių investicijų apmokestinimas (pvz., dividendų apmokestinimas), taip pat sunkumai bendraujant su užsienio mokesčių administracijomis, aiškios informacijos apie tarpvalstybinio apmokestinimo taisyklės stoka, ilgalaikės procedūros siekiant išvengti dvigubo apmokestinimo ir sudėtingos paraiškų formos.

Komisija 2010 m. išnagrinės galimus visų apmokestinimo problemų, su kuriomis tarpvalstybinio pobūdžio situacijose susiduria ES piliečiai, sprendimus iniciatyvoje „Apmokestinimo kliūčių šalinimas ES piliečių labui“. Susiję klausimai išsamiai aptariami Komunikate dėl Bendrosios rinkos akto.

Pirkdami automobilį kitoje valstybėje narėje arba iš įsigijimo šalies perveždami automobilį į kitą valstybę narę (pvz., keisdami gyvenamąją vietą), ES piliečiai dažnai susiduria su sudėtingais perregistravimo formalumais ir biurokratizmu, taip pat galbūt turi du kartus mokėti registracijos mokestį, nes nacionalinės teisės aktai dėl pirmos registracijos apmokestinimo taikomi nedarniai.

Nyderlanduose gyvenantis Aurelijus išėjo į pensiją ir nusprendė pakeisti nuolatinę gyvenamąją vietą – išvykti į Graikiją, kurioje turi vasarnamį. Jis yra Nyderlanduose nusipirkęs ir užregistravęs automobilį. Keldamasis į Graikiją Aurelijus turės perregistruoti savo automobilį Graikijoje ir mokėti registracijos mokestį ten. Registracijos mokesčio dydis priklausys nuo automobilio senumo. Tačiau Aurelijui anksčiau Nyderlanduose sumokėtas registracijos mokestis nebus iš dalies grąžintas, taigi jo automobilis registracijos mokesčiu bus apmokestintas du kartus.

Komisija:

(6) supaprastins anksčiau kitoje valstybėje narėje užregistruotų automobilių registracijos formalumus ir sąlygas, 2011 m. pateikdama teisėkūros priemonės pasiūlymą. Ji taip pat imsis veiksmų tais atvejais, kai automobilių apmokestinimas yra diskriminuojamojo pobūdžio, ir spręs dvigubo automobilių registracijos mokesčio problemą, dėl kurios gali būti apsunkinamas laisvas piliečių ir prekių judėjimas.

2.1.5. Europos piliečiai nevisapusiškai naudojami tarpvalstybine sveikatos priežiūra ir e. sveikatos technologijomis

ES piliečiai, kurie suserga arba susižeidžia keliaudami verslo reikalais ar savo malonumui, arba, pavyzdžiui, besimokydami kitoje valstybėje narėje, turi tokią pačią galimybę naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, kaip tos valstybės narės piliečiai. Laikinais apsistojus užsienyje naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis lengviau turint Europos sveikatos draudimo kortelę, kuri šiuo metu išduota 188 mln. Europos piliečių, t. y. apie 37 % visų ES gyventojų.

Be to, ES piliečiai gali remtis ES socialinės apsaugos derinimo taisyklėmis, kad gautų planuotas, iš anksto patvirtintas gydymo paslaugas užsienyje. Atsisakyti suteikti tokių išankstinių patvirtinimą galima tik konkrečiomis aplinkybėmis. Tuomet pilietis gali gauti sveikatos priežiūros paslaugas kitoje valstybėje narėje, jeigu joje apdraustas. Be to, yra ir kita išlaidų už planuotas sveikatos priežiūros paslaugas užsienyje susigrąžinimo schema, tiesiogiai grindžiama laisve teikti paslaugas.

Tačiau apskritai tarpvalstybinė sveikatos priežiūra ES yra ribota ir sudaro apie 1 % viešųjų sveikatos priežiūros išlaidų, įskaitant skubią medicinos pagalbą²². Pacientai ne visada turi galimybę susipažinti su tinkama informacija apie esminius tarpvalstybinės sveikatos priežiūros aspektus, taip pat neturi galimybės naudotis išlaidų už kitose valstybėse narėse suteiktas sveikatos priežiūros paslaugas susigrąžinimo teise. Dėl to atsiranda netikrumas ir

²² Prie Direktyvos dėl pacientų teisių į sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse įgyvendinimo pasiūlymo pridėtas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimas“ (2008 m. liepos 2 d.) http://wcmcom-ec-europa-eu-wip.wcmvue.cec.eu.int:8080/health/archive/ph_overview/co_operation/healthcare/docs/impact_assessment_en.pdf.

nepasitikėjimas, o pacientai negali naudotis savo teise kreiptis dėl sveikatos priežiūros kitoje ES šalyje.

Be to, e. sveikatos technologijos gali suteikti galimybę tęsti priežiūrą tam tikroje valstybėje narėje ir už jos ribų, taigi priežiūra tampa geresnė. Be to, dėl daugelio teisinių ir organizacinių kliūčių (pvz., dėl skirtingų asmens duomenų apsaugos visoje ES taisyklių bei išlaidų susigrąžinimo schemų, taip pat dėl sąveikos visoje Europoje stokos) varžomas e. sveikatos technologijų diegimas Europoje. Taigi ES piliečiai negali naudotis e. sveikatos technologijų teikiama nauda, kai jiems reikia medicininės pagalbos užsienyje. Dėl e. sveikatos technologijų gali sumažėti galimybių gauti gydymo paslaugas skirtumai, pagerėti sveikatos priežiūros kokybė, be to, pacientai gali lengviau ir saugiau susipažinti su asmeniniais sveikatos duomenimis, taip pat gali sumažėti medicininių klaidų pavojus ir gali būti lengviau iš anksto nustatyti sveikatos problemas. Pavyzdžiui, dėl nuotolinės namuose esančių širdies ligomis sergančių pacientų priežiūros jų išgyvenimo lygis gali padidėti 15 %. Dėl e. receptų klaidingo vaistų dozavimo atvejų gali sumažėti 15 %.

Lenkė Dorota sužino, kad jai reikalinga širdies operacija. Ji norėtų būti operuojama Latvijoje, kad jos sūnus galėtų ja rūpintis, kol ji gis, tačiau nežino, ar turi teisę gauti sveikatos priežiūros paslaugas Latvijoje, ir, jei turi, kaip gali susigrąžinti išlaidas už operaciją ir nuotolinę priežiūrą namuose, kurios reikės po operacijos.

Komisija siūlo nustatyti aiškesnes išlaidų susigrąžinimo taisykles ir procedūrinės garantijas, teikti skaidresnę informaciją apie kitose šalyse teikiamas sveikatos priežiūros paslaugas, didinti pasitikėjimą tarpvalstybinės sveikatos priežiūros saugumu ir kokybe, taip pat padėti pacientams, kurie naudojami savo teisėmis į išlaidų už gydymąsi bet kurioje ES šalyje susigrąžinimą, ir taip užtikrinti veiksmingesnę galimybę naudotis tarpvalstybinės sveikatos priežiūros paslaugomis²³. Kaip nurodyta Europos skaitmeninėje darbotvarkėje²⁴, Komisija skatina plačiai diegti nuotolinės medicinos paslaugas, taip pat tarpvalstybinį keitimąsi elektronine medicinos įrašų informacija ir e. receptų išrašymą, taip pat užtikrinti, kad būtų laikomasi ES asmens duomenų apsaugos taisyklių.

Komisija:

- (7) siūlo palengvinti galimybes naudotis tarpvalstybinės sveikatos priežiūros paslaugomis ir įgyvendina bandomuosius veiksmus, kad europiečiai galėtų saugiai internetu susipažinti su mediciniais duomenimis apie savo sveikatą ir kad iki 2020 m. būtų plačiu mastu įdiegtos nuotolinės medicinos paslaugos²⁵. Komisija taip pat rekomenduos būtiniausių bendrą pacientų duomenų, su kuriais būtų galima susipažinti arba kuriais būtų galima keistis elektroniniu būdu tarp valstybių narių, rinkinį, kad iki 2012 m. užtikrintų pacientų įrašų suderinamumą²⁶.

²³ Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pacientų teisių į sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse įgyvendinimo pasiūlymas (2008 m. liepos 2 d.) http://wcmcom-ec-europa-eu-wip.wcmvue.cec.eu.int:8080/health/archive/ph_overview/co_operation/healthcare/docs/com_en.pdf.

²⁴ Komisijos komunikatas „Europos skaitmeninė darbotvarkė“ (COM(2010)245 galutinis/2, 2010 8 26).

²⁵ Europos skaitmeninės darbotvarkės 13 pagrindinė priemonė; taip pat žr. Komunikatą dėl Bendrosios rinkos akto.

²⁶ Europos skaitmeninės darbotvarkės 14 pagrindinė priemonė; taip pat žr. Komunikatą dėl Bendrosios rinkos akto.

2.1.6. *Teisė nelaimės trečiosiose šalyse ištiktiems ES piliečiams gauti konsulinę apsaugą nėra užtikrinama visiškai veiksmingai*

ES piliečiai, vykstantys į ne ES šalį, kurioje nėra jų buveinės valstybės narės ambasados arba konsulato, turi teisę į bet kurios valstybės narės konsulinę apsaugą. ES valstybės narės ambasada arba konsulatas turėtų su jais elgtis taip, kaip elgtųsi su savo piliečiais. Į trečiąsias šalis keliaujančių ES piliečių skaičius padidėjo – 2005 m. tokių kelionių buvo per 80 mln., o 2008 m. – daugiau negu 90 mln.²⁷. Daugiau negu 30 mln. ES piliečių nuolat gyvena trečiosiose šalyse, tačiau visoms 27 valstybėms narėms atstovaujama tik trijose šalyse (Jungtinėse Valstijose, Kinijoje ir Rusijoje). Vis daugiau europiečių verslo reikalais ir savo malonumui keliauja į trečiąsias šalis²⁸, taigi didėja poreikis užtikrinti konsulinę paramą neatstovaujamiems ES piliečiams.

Dar neįrodyta, kad ES piliečių teisė gauti konsulinę apsaugą užtikrinama veiksmingai. Nors susistemintų duomenų trūksta, iš skundų ir pranešimų matyti, kad ES piliečių ir kartais konsulinių pareigūnų žinios, kad ES piliečiai turi teisę kreiptis į kitas ambasadas arba konsulatus, dar nepakankamos, be to, jie nėra tikri, kokia pagalba gali būti teikiama. ES piliečių lūkesčiai dideli: neseniai atliktas tyrimas²⁹ parodė, kad dauguma jų (62 %) tikėtusi tokios pačios pagalbos, į kurią valstybę narę besikreiptų, ir beveik trečdalis (28 %) iš bet kurios valstybės narės tikisi bent pagrindinės paramos.

Kol kas nustatyta nedaug teisinių taisyklių. Pagal Lisabonos sutartį Komisija turi įgaliojimus siūlyti direktyvas dėl veiklos derinimo ir bendradarbiavimo priemonių, kad būtų lengviau naudotis teise į konsulinę apsaugą. Per neseniai įvykusias krizes (pvz., per žemės drebėjimus Haityje ir Čilėje, susidarius vulkaninių pelenų debesiai Islandijoje) paaiškėjo, kad valstybėms narėms būtina veiksmingai derinti veiklą ir iš dalies dalytis našta. Per krizę neatstovaujamų valstybių narių piliečiams būtina padėti taip pat sparčiai ir veiksmingai, kaip valstybių narių, kurios atlieka evakuaciją, piliečiams.

Slovėnijos pilietė Nataša, atostogaudama prie Karibų jūros, tapo ginkluoto apiplėšimo auka. Ji buvo sužeista, pavogtas jos pasas ir pinigai. Nataša nežino, kaip galėtų greitai susirasti anglakalbį gydytoją ir gauti būtinas lėšas bei kelionės dokumentus atgaliniam skrydžiui, kai atsigaus.

Komisija:

- (8) padidins ES piliečių teisės gauti visų valstybių narių diplomatinių ir konsulinių institucinių pagalbą trečiosiose šalyse, be kita ko, per krizę, užtikrinimo veiksmingumą, 2011 m. pateikdama teisėkūros priemonių pasiūlymus ir geriau informuodama piliečius specialioje interneto svetainėje bei tikslinėmis ryšių priemonėmis.

²⁷ Eurostato gyventojų duomenų bazė, turizmo skyrius; duomenys pagrįsti ilgesnių nei 1 dienos poilsinių ir verslo kelionių skaičiumi.

²⁸ Pasaulio turizmo organizacija tikisi, kad 2010–2020 m. šis skaičius dar gerokai padidės.

²⁹ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 294, „ES pilietybė“, 2010 m. kovo mėn.

2.2. Piliečiai kaip vartotojai

2.2.1. Informuotumo stoka ir netinkamas piliečių teisių užtikrinimas, kai jie, kaip keleiviai ir kaip turistai, perka turizmo paslaugų paketus

Daug ES piliečių atostogauti vyksta į kitas ES šalis. Pavyzdžiui, 2009 m. 37 % vokiečių, 34 % Jungtinės Karalystės piliečių ir 16 % italų pagrindines atostogas praleido kitoje ES šalyje (palyginti su atitinkamai 23 %, 30 % ir 13 %, kurie jas praleido už ES ribų)³⁰. Taigi dažnai ES piliečiai apie savo ES teises arba jų užtikrinimo trūkumus sužino atostogaudami.

56 % europiečių organizuojasi keliones patys, naudodamiesi internetu ir pigių oro vežėjų plėtra³¹. Tačiau jiems netaikomos esamos ES taisyklės, kuriomis apsaugomi turizmo paslaugų paketų pirkėjai. Vis dažniau pasirenkami nestandartiniai turizmo paslaugų paketai³² (angl. „dynamic packages“), todėl susidaro situacijos, kai vartotojai nežino, ar jų kelionėms taikoma apsauga. 67 % apklaustų nestandartinius turizmo paslaugų paketus įsigijusių vartotojų klaidingai manė buvę apsaugoti. Apytikriai apskaičiuota, kad nestandartinius turizmo paslaugų paketus įsigijančiųjų nuostoliai per metus siekia 1 mlrd. EUR³³. Be to, nacionaliniai įstatymai, kuriais perkeliama minėtos taisyklės, skiriasi, todėl turizmo paslaugų paketą kitoje valstybėje narėje pageidaujantiems įsigyti vartotojams kyla problemų.

Dagmara užsisako turimo paslaugas (skrydį, apgyvendinimą viešbutyje keturioms naktims ir automobilio nuomą) internetu. Ji sužino, kad vonios kambaryje nėra vandens ir pasiskundžia registratūroje. Registratūros darbuotojas jai pareiškia, kad daugiau laisvų kambarių nėra. Dagmara kreipiasi į interneto bendrovę, per kurią atliko užsakymą, ir jai pareiškia, kad problemą dėl viešbučio ji turi spręsti pati. Ji iššvaisto tris valandas mėgindama išspręsti problemą ir išleidžia dar 500 EUR, užsisakydama kambarį kitame viešbutyje. Vėliau Dagmara išsiaiškina, kad jeigu jos turizmo paslaugų paketui būtų buvusios taikytos ES taisyklės, organizatorius būtų buvęs finansiškai atsakingas ir įpareigotas suteikti jai paramą, pvz., kitą kambarį arba viešbutį.

Pagal ES teisės aktus užtikrinamos oro ir geležinkelio transporto, o nuo 2012 m. – ir vandens transporto keleivių teisės, taip pat nuolat imamas pastangų informuotumui didinti³⁴, tačiau tik nedaugelis Europos keliautojų žino savo teises ir kaip bei kur siekti žalos atlyginimo. Bendras kasmet oro keleivių pateiktų skundų ir klausimų skaičius yra beveik 68 000³⁵, taigi akivaizdu, kad ieškinius oro vežėjams pateikti pageidaujantys keleiviai susiduria su sunkumais.

Papildomų sunkumų kyla dėl skirtingos oro vežėjų verslo praktikos (kaip antai dėl naujų registruoto ir rankinio bagažo dydžio ir svorio taisyklių) ir skirtingų skundų tvarkymo procedūrų, kurios gali trikdyti keleivius, arba dėl verslo praktikos, kuri gali būti laikoma

³⁰ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 281, „Europiečių požiūris į turizmą tyrimas“, 2009 m. spalio mėn.
³¹ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 258, „Europiečių požiūris į turizmą tyrimas“, 2009 m. vasario mėn.

³² Organizuotos kelionės, kai dvi (arba daugiau) vienu atostogų arba vienos kelionės dalys arba paslaugos, kaip antai skrydžiai, apgyvendinimas ir automobilių nuoma, pasiūlomi tos pačios bendrovės arba komerciškai susijusių bendrovių (pavyzdžiui, oro linijų ir automobilių nuomos bendrovių ar viešbučių) tuo pačiu metu, išskyrus paketus, kurie jau siūlomi kaip tokie, t. y. parengiami prieš pasiūlant juos klientams.

³³ Vartotojų nuostolių nestandartinių turizmo paslaugų paketų srityje tyrimas, parengtas „London Economics“ Sveikatos ir vartotojų reikalų GD užsakymu, 2009 m. lapkričio mėn.

³⁴ Taip pat žr. <http://ec.europa.eu/transport/passenger-rights/lt/index.html>.

³⁵ 2008 m. Komisija ir nacionalinių vykdymo užtikrinimo įstaigų tinklas tvarkė maždaug 68 000 keleivių klausimus ir oficialius skundus.

nesąžininga (pavyzdžiui, dėl politikos, susijusios su keleivio neatvykimu į skrydį (angl. „no-show policy“), kurią taikančios oro linijos reikalauja, kad keleiviai pagal vieną kelionės sutartį išsigytais skrydžiais skristų paeiliui, priešingu atveju jiems neleidžiama išsėti į lėktuvą tolesniam skrydžiui). Nepasitenkinimą taip pat gali sukelti tai, kad kiekvienoje valstybėje narėje nėra vienos institucijos, kuriai keleiviai galėtų skųstis.

Aleksandras pranešė oro linijų bendrovei, kad susilaužė koją ir jam reikės pagalbos. Vis dėlto suteikti tokią pagalbą nepasirengta. Į oro uostą atvykusiam Aleksandruvi teko reikalauti pagalbos ir laukti jos valandą. Aleksandro skrydis gerokai vėlavo ir lėktuvui nusileidus buvo dingęs jo bagažas. Aleksandras turėjo skųstis trims skirtingoms institucijoms ir jam labai mažai paaiškinta apie jo teises.

Negalią turintys ES piliečiai susiduria su papildomomis kliūtimis, dėl kurių, pavyzdžiui, negali patekti į pastatus, naudotis transportu, gauti informacijos ir išsigyti įvairių prekių arba paslaugų, be kita ko, keliaudami savo šalyse arba į kitas valstybes nares. Vienas iš šešių ES piliečių turi negalią ir ši dalis didės gyventojams senėjant: tam tikru mastu su kliūtimis kasdieniame gyvenime praneša susiduriantys 35 % vyresnių negu 65 m. gyventojų, o 15 % 65–74 m. gyventojų teigia susiduriantys su itin didelėmis kliūtimis.

Vengrijoje gyvenančiam Tiborui kelionėse reikia neįgaliųjų vežimėlio, nes jis vis sunkiau serga diabetu. Jis mėgsta lankytis kitose ES šalyse, bet susiduria su daugeliu kliūčių. Pavyzdžiui, daugelyje viešbučių visai nėra arba tėra nedaug pritaikytų kambarių, o į daugelį vietų, kurias jis nori aplankyti, nėra galimybės lengvai patekti vežimėliu. Prieš leisdamasis į kelionę Tiboras turi aiškintis, kur turės mažiausiai problemų, ir ar gali gauti kelionės draudimą.

Kaip minėta, turizmas yra vis svarbesnis Europos piliečių gyvenimo aspektas: vis daugiau jų keliauja poilsio tikslais arba verslo reikalais. 2008 m. europiečiai leidosi į 1,4 mlrd. kelionių³⁶, 90 % jų buvo ES viduje. Tačiau europiečiai linksta keliauti arčiau namų, užsisakyti trumpesnes viešnages ir neišlaidauti. Komisija įgyvendina veiksmus, kad būtų sukurtos patrauklesnės sąlygos ir padidėtų vartotojų pasitikėjimas bei pasitenkinimas ir taip būtų sustiprintas Europos turizmo sektorius.

Komisija:

- (9) atnaujins šiuo metu taikomas turizmo paslaugų paketus perkančių (ypač internetu) vartotojų apsaugos taisykles ir palengvins galimybes išsigyti tokius paketus iš kitų valstybių narių, 2011 m. pateikdama teisėkūros pasiūlymą;
- (10) sieks baigti teisės aktų sistemą, kuri leistų užtikrinti bendrą bet kokiomis transporto priemonėmis visoje ES keliaujančių asmenų teisių rinkinį ir tinkamą jų užtikrinimą – įskaitant oro keleivių teises (pvz., kai skrydžiai labai vėluoja arba atšaukiami). Komisija taip pat sieks užtikrinti, kad transporto centrai (pvz., oro uostai, stotys, uostai) ilgainiui taptų vietomis, kuriose piliečiai galėtų lengvai gauti informacijos apie savo ES teises, ypač keliaudami ES viduje;
- (11) pasiūlys papildomus būdus, kaip užtikrinti, kad riboto judumo keleiviai galėtų lengviau naudotis visų rūšių transportu ir atitinkama infrastruktūra, nuo 2010 m. teiks metinį apdovanojimą prieinamiausiems Europos miestams, skatins geresnes galimybes

³⁶ Eurostatas, „Turizmo statistika“, 2008 m.

gauti įvairias paslaugas, pvz., kelionės draudimo, taip pat plėtos ir stiprins ES masto statinių prieigos standartų taikymą, 2010 m. pateikdama 2010–2020 m. ES strategijos dėl negalios pasiūlymą;

- (12) pasiūlys, kaip padidinti vartotojų pasitikėjimą turizmo produktais, rengdama Europos turistų informavimo kampanijas ir stebėdama vartotojų pasitenkinimą įvairiomis turizmo paslaugomis (pvz., transportu, apgyvendinimu, kelionėmis ir pan.).

2.2.2. *Vieno vartotojų apsaugos taisyklių rinkinio stoka, esamų žalos atlyginimo priemonių neišmanymas ir nepakankamos žalos atlyginimo priemonės*

Pirkdami prekes ir paslaugas piliečiai nedrįsta kirsti nacionalinių sienų, todėl neturi didelio pasirinkimo ir galimybės prekes ir paslaugas įsigyti konkurencingomis kainomis visoje Europoje. Viena iš priežasčių galėtų būti ta, kad nėra vieno vartotojų apsaugos taisyklių rinkinio: daugiau negu vienas iš trijų vartotojų (37 %) mano, kad būtų mažiau apsaugoti pirkdami kitoje ES šalyje per atstumą arba keliaudami, negu pirkdami savo šalyje³⁷. Du iš trijų ES namų ūkių turi interneto jungtį³⁸, tačiau tik 12 % ES interneto vartotojų jaučiasi visiškai saugūs atlikdami sandorius internetu³⁹. Trečdalis vartotojų svarstyti galimybę apsipirkti e. parduotuvėse, įsikūrusiose kitoje šalyje, nes ten parduodamos prekės pigesnės ar kokybiškesnės⁴⁰, tačiau iš tiesų perka tik 8 %⁴¹.

Italijoje gyvenanti Kiara Bulgarijos elektroninių prekių parduotuvėje internete rado skaitmeninę kamerą – daug pigiau negu savo buveinės mieste. Tačiau ji nedrįsta pirkti šios kameros internetu iš Bulgarijos. Kiara nežino, ką daryti, jeigu gabenama kamera dings arba bus sugadinta. Ar Kiara galės gražinti kamerą pardavėjui, jeigu nepatiks, kaip tai galėtų padaryti Italijoje? Jei taip, tai per kiek laiko?

Kad padidintų pasitikėjimą, Komisija pasiūlė toliau derinti vartotojų taisykles ir svarsto, kaip lengviau informuoti vartotojus apie jų teises⁴². Be to, Europos skaitmeninėje darbotvarkėje⁴³ Komisija siūlo kelis konkrečius veiksmus, kuriais siekiama išspręsti pagrindines problemas, dėl kurių Europos piliečiai negali naudotis vienos bendros skaitmeninės rinkos ir tarpvalstybinių skaitmeninių paslaugų teikiama nauda. 2010 m. pabaigoje Komisija taip pat paskelbs vartotojų išprusimo tyrimą, iš kurio paaiškės, kiek vartotojai informuoti apie savo teises ir pasiryžę siekti, kad jos būtų užtikrinamos. Tyrimas suteiks galimybę nustatyti nepalankioje padėtyje esančius vartotojus ir tam tikrus pažeidžiamus gyventojus, kad iki 2020 m. vartotojų išprusimas padidėtų 10–15 %.

Jeigu nutinka kas nors negera, vartotojams žala dažnai neatlyginama veiksmingai. 51 % vartotojų, kurie prekybininkams pateikia skundus ir lieka nepatenkinti tuo, kaip skundai

³⁷ Komisijos tarnybų darbo dokumentas „Ataskaita apie tarpvalstybinę e. prekybą ES“ (SEC(2009) 283, p. 11).

³⁸ Eurostato duomenimis, interneto prieigos mastas namų ūkiuose 2009 m. siekė 65 % (tsiir040; paskelbta 2010 6 18).

³⁹ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 250, „Pasitikėjimas informacine visuomene“, 2009 m. gegužės mėn.

⁴⁰ Komisijos tarnybų darbo dokumentas „Ataskaita apie tarpvalstybinę e. prekybą ES“ (SEC(2009) 283, p. 2).

⁴¹ Vartotojų rinkų rezultatų suvestinė. Nacionalinė vartotojų vidaus rinka (SEC(2010) 385, p. 18).

⁴² 2008 m. spalio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl vartotojų teisių pasiūlymas (COM(2008) 614).

⁴³ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos skaitmeninė darbotvarkė“ (COM(2010) 245).

tvarkomi, tolesnių veiksmų nesiima. 47 % piliečių nesiima teisinių veiksmų dėl mažesnės negu 200 EUR vertės žalos. Jie dar rečiau linkę imtis bet kokių veiksmų tarpvalstybinėse situacijose. Be to, vartotojai nežino apie nacionalinio lygmens alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmą ir tarpininkavimo – kurie atsieitų pigiau (būtų nemokami arba kainuotų mažiau negu 50 EUR) ir truktų trumpiau negu įprastinis teismo procesas – galimybes arba jomis naudojasi ne visapusiškai. Tam, kad ieškinių dėl mažiau negu 2 000 EUR patenkinimo sistema (Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra) piliečiai galėtų naudotis greičiau ir lengviau, Komisija užtikrins, kad iki 2013 m. ieškiniai dėl nedidelių sumų būti nagrinėjami internetu visoje ES, ir kartu aiškinsis, ar Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra galėtų būti taikoma ir ieškiniams dėl mažesnių negu 5 000 EUR sumų. Papildomos priemonės išsamiai aptariamoms Komunikate dėl Bendrosios rinkos akto.

Komisija:

- (13) suprantamai išdėstys interneto paslaugų vartotojų teises, iki 2012 m. paskelbdama ES interneto teisių kodeksą⁴⁴;
- (14) palengvins greitą ir nebrangų vartotojų problemų sprendimą ne teisme ES, 2011 m. pateikdama teisėkūros priemonės dėl alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmų pasiūlymą, iki 2012 m. svarstydamą pasiūlymus dėl e. prekybos operacijoms taikytinos ES interneto ginčų sprendimo sistemos⁴⁵ ir iki 2013 m. skatindama platesnį naudojimąsi tarpininkavimu.

2.3. Piliečiai kaip gyventojai, studentai ir specialistai

2.3.1. Užtikrinti teisę į laisvą judėjimą trukdo skirtingas ir netinkamas ES teisės taikymas ir sudėtingos administracinės procedūros

Pastaruosius 40 metų nuolatos keitėsi laisvo asmenų judėjimo principo taikymo sritis, šiuo metu jis taikomas visiems ES piliečiams. Tai viena svarbiausių ir labiausiai branginamų ES piliečių asmens teisių. 2010 m. atlikti tyrimai parodė, kad beveik devyni iš dešimties ES piliečių žino turintys šią teisę⁴⁶ ir ją laiko savaime suprantama, nes tai viena jų, kaip ES piliečių, pagrindinių teisių⁴⁷. 2009 m. apie 11,7 mln. ES piliečių gyveno kitoje valstybėje narėje ir, kaip rodo tyrimai, minėta teise ateityje tam tikru gyvenimo etapu gali pasinaudoti daug daugiau piliečių. Daugiau negu pusė (54 %) 2009 m. apklaustų piliečių nesidomėjo darbu kitoje valstybėje narėje arba manė, kad yra per daug kliūčių tokiam darbui⁴⁸, beveik vienas iš penkių europiečių (17 %) įsivaizdavo ateityje dirbsiantys užsienyje⁴⁹.

2009 m. iš visų gautų skundų dėl bendrosios rinkos veikimo daugiausia jų (38 %) buvo dėl problemų, susijusių su gyvenamąja vieta⁵⁰. Iš šio skaičiaus matyti, kad ES piliečiai žino apie šią teisę, bet susiduria su daugeliu kliūčių.

⁴⁴ Kaip paskelbta Europos skaitmeninėje darbotvarkėje.

⁴⁵ Kaip paskelbta Europos skaitmeninėje darbotvarkėje.

⁴⁶ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 294, „ES pilietybė“, 2010 m. kovo mėn.

⁴⁷ Kokybinis Eurobarometro tyrimas „Europos pilietybė. Tarpvalstybinis judumas“, 2010 m. rugpjūčio mėn.

⁴⁸ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 263, „Vidaus rinka. Išmanymas, įsitikinimai, poveikis“. 2009 m. vasario–kovo mėn.

⁴⁹ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 337, „Geografinis ir darbo rinkos judumas“, 2009 m. lapkričio–gruodžio mėn.

⁵⁰ SOLVIT duomenų bazės duomenys.

ES piliečiai vis dar susiduria su sunkumais ir neleistiniais vėlavimais siekdami gauti registracijos pažymėjimus: dažnai jų reikalaujama pateikti papildomus dokumentus (pvz., sąskaitas už elektros energiją), nenurodytus ES taisyklėse. Pagal ES teisę reikalaujama, kad ekonominės veiklos nevykdantys ES piliečiai turėtų pakankamą ekonominių išteklių, kad galėtų daugiau negu tris mėnesius gyventi kitoje valstybėje narėje. Kai kurios valstybės narės netinkamai taiko ES taisykles, nes sprendamos dėl leidimo apsigyventi, taiko fiksuotas sumas arba nepaiso asmeninių aplinkybių.

Ne savo valstybėje narėje gyvenantys ES piliečiai per dažnai turi mažiau galimybių gauti įvairias išmokas ir naudą, nes yra diskriminuojami dėl pilietybės. Minėtiems ES piliečiams gali kilti problemų net dėl pavardžių, kurias nori, kad pagal jų kilmės valstybės narės teisės aktus turėtų jų vaikai.

Naudojimosi teise atvykti ir leidimų gyventi išdavimo kartu su į kitą valstybę narę besikeliančiais ES piliečiais vykstantiems arba prie jų prisijungiantiems šeimos nariams iš trečiųjų šalių kliūtys, be kita ko, yra pernelyg dideli pateiktinų dokumentų reikalavimai, sudėtingos administracinės procedūros ir vėlavimai. Kiti ES piliečių šeimos nariai (pvz., *de facto* partneriai) gali susidurti su problemomis, dėl kurių nėra lengviau užtikrinamos jų teisės atvykti ir apsigyventi. Papildomų problemų kyla, kai kitų šeimos narių sąvoka nevertinama nacionalinės teisės aktuose arba aiškinama priešingai negu ES teisėje.

Liuksemburgietis Kristianas pagal „Erasmus“ mainų programą būdamas Švedijoje susipažino su ispane Natalija. Kristianas baigė studijas universitete ir nori gyventi su Natalija Ispanijoje. Tačiau jis nežino, kaip tai padaryti, nes nemoka ispanų kalbos ir abejoja, kad Natalijos kaimelyje greitai ras darbą. Kai pragyvenęs Ispanijoje pirmuosius tris mėnesius Kristianas turės užsiregistruoti, ar atitinkamų institucijų darbuotojai priims jo paaiškinimą, kad kas mėnesį iš tėvų jis gauna 600 EUR ir kad tiek jam pakanka pragyvenimui? Ar jie reikalaus Kristiano įrodyti, kad jis turi didesnes ir pastovesnes pajamas?

Komisija:

(15) palengvins ES piliečių ir jų šeimos narių iš trečiųjų šalių laisvą judėjimą griežtai užtikrindama ES taisyklių, be kita ko, susijusių su nediskriminavimu, įgyvendinimą⁵¹, taip pat skatindama gerą praktiką ir geresnę ES taisyklių išmanymą vietoje, taip pat didindama informacijos sklaidos ES piliečiams apie jų teises į laisvą judėjimą mastą⁵².

2.3.2. Sudėtingos ir neaiškios akademinų diplomų ir profesinės kvalifikacijos pripažinimo procedūros

ES piliečiai turi teisę vykti į kitą valstybę narę studijuoti arba mokytis, taip pat naudotis švietimo paslaugomis tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip vietos studentai. Programos „Erasmus“ stipendiją vienu ar kitu studijų etapu gauna apie 4 % Europos studentų. Nuo programos „Erasmus“ pradžios 1987 m. ja pasinaudojo per 2 mln. studentų. Kasmet užsienyje studijuoja maždaug 555 000 universitetų studentų. Trečdalis 2009 m. apklaustų aukštojo

⁵¹ Komisija imasi priemonių, kad užtikrintų visapusišką laisvo judėjimo taisyklių perkėlimą ir įgyvendinimą visose valstybėse narėse.

⁵² Komisija neseniai paskelbė atnaujintą ir supaprastintą ES piliečiams skirtą vadovą apie laisvo judėjimo ir gyvenimo Europoje teisę, kuriame paprastai apibūdino piliečių teises ir galimybes (http://ec.europa.eu/justice/policies/citizenship/docs/guide_free_movement.pdf), taip pat neseniai priėmė komunikatą „Užtikrintas laisvas darbuotojų judėjimas. Teisės ir pagrindiniai pokyčiai“ (COM(2010) 373), kad padidintų informuotumą ir gerintų ES darbuotojų migrantų teisių užtikrinimą.

mokslo siekiančių studentų europiečių teigė ketinantys studijuoti kitoje ES šalyje⁵³. Tačiau užsienyje studijuoti norintys buveinės šalyje diplomą įgiję studentai arba grįžti dirbti į savo buvusios buveinės šalį pageidaujantys užsienyje studijavę studentai vis dar susiduria su daugeliu jų diplomų arba studijų užsienyje pripažinimo kliūčių. Dėl diplomų pripažinimo gali būti prarandama daug laiko ir gali kilti ginčų. 36 % studentų teigia, kad sunkumai, susiję su jų studijų užsienyje pripažinimu, yra labai didelė arba didelė kliūtis studijuoti užsienyje⁵⁴.

Komisija siekia suteikti galimybę visam Europos jaunimui dalį studijų laiko mokytis kitoje valstybėje narėje pagal iniciatyvą „Judus jaunimas“, pateikdama rekomendacijas apie ES taisyklėmis užtikrinamas judžių studentų teises ir bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, kad pasiektų tikslą, kad iki 2020 m. bent 20 % aukštąjį mokslą įgijusių asmenų vienu ar kitu studijų metu būtų studijavę ar mokęsi užsienyje. Komisija lengvina galimybes studijuoti užsienyje skatindama akademinį diplomų palyginamumą – juos palyginti įmanoma naudojantis Europos kvalifikacijų sandara.

Piliečiai tikisi, kad jų profesinė kvalifikacija bus pripažinta lengvai ir savaime, tačiau dažnai nusivilia: visoje Europoje vidutiniškai vos 70 % prašymų pripažinti kvalifikaciją buvo išnagrinėti ir patenkinti greitai.

Džonatanas iš Jungtinės Karalystės nesiryžta priimti gero darbo Austrijoje pasiūlymo. Ar jo žmona, kuri yra medicinos sesuo, galės dirbti Austrijoje? Ar sūnus, kuris nori studijuoti mediciną, galės lankyti universitetą?

Pagal dabartinę teisinę sistemą savaime pripažįstama tik septynių iš daugiau negu 800 profesijų atstovų kvalifikacija. Piliečiams nėra sistemingai siūloma galimybė elektroniniu būdu pateikti prašymą tapti pripažintu reglamentuojamos profesijos atstovu ir jie turi iki trijų mėnesių laukti sprendimo dėl savo prašymo.

Kitais atvejais dėl administracinės praktikos, vėlavimų pripažįstant kvalifikaciją ir pasipriešinimo nacionaliniu lygmeniu didėja išlaidos, taip pat daugėja sunkumų dirbti užsienyje ir kliūčių tapti reglamentuojamų profesijų atstovais. Profesijų atstovų, kurių kvalifikacija pripažįstama savaime (daugiausia tai sveikatos srities profesijų atstovai ir architektai), rengimo reikalavimų suderinimo ES taisyklės šiuo metu pasenusios.

Komisija pasistūmės į priekį užtikrindama, kad profesinė kvalifikacija būtų pripažįstama sparčiau ir kad šioje srityje būtų mažiau biurokratizmo, 2012 m. pateikdama teisėkūros priemonės pasiūlymą. Susijusios problemos, dėl kurių varžomas judumas Europos darbo rinkoje, taip pat Komisijos numatyti sprendimai išsamiai aptariami Komunikate dėl Bendrosios rinkos akto.

2.3.3. Dėl socialinės apsaugos sistemų skirtumų kyla kliūčių darbuotojų judumui

Kaip matyti iš neseniai atlikto Eurobarometro tyrimo⁵⁵, europiečiai, kurie dirba ne savo šalyse, be kita ko, nepatenkinti dėl to, kad skiriasi teisės į nacionalinę socialinę apsaugą. Sunkumų kyla ir dėl sudėtingo nacionalinių socialinės apsaugos institucijų bendradarbiavimo,

⁵³ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 260, „Studentai ir aukštojo mokslo reforma“, 2009 m. kovo mėn.

⁵⁴ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 260, „Studentai ir aukštojo mokslo reforma“, 2009 m. kovo mėn.

⁵⁵ Kokybinis Eurobarometro tyrimas „Europos pilietybė. Tarpvalstybinis judumas“, 2010 m. rugpjūčio mėn.

dėl kurio gali būti vėlavimų ir kilti sunkumų keičiantis informacija apie piliečių socialinę apsaugą.

Graikijos pilietė Zeta persikėlė dirbti į Vokietiją, bet jos vyras ir du vaikai liko Graikijoje. Graikijos ir Vokietijos institucijos vėlavo apsiukeisti socialinės apsaugos informacija, taigi ilgai užtruko, kol nustatyta, kuri šalis turėtų mokėti išmokas už vaikus.

Be to, ES socialinės apsaugos derinimo taisyklės aprėpia tik įstatymu nustatytas socialinės apsaugos sistemas. Pavyzdžiui, pensijų srityje taisyklės neapima papildomų (pvz., profesinių) pensijų, o pagal atitinkamas atskiras su šiomis pensijomis susijusias taisykles⁵⁶ užtikrinama tik pagrindinė apsauga. Neseniai Komisija pradėjo plataus masto konsultacijas, kaip pašalinti kliūtis, dėl kurių pensinio amžiaus sulaukę judūs darbuotojai negali įgyti arba išsaugoti teisių į pensiją ir jos išmoką⁵⁷. Šios kliūtys ir Komisijos numatytos jų šalinimo priemonės išsamiai aptariamoms Komunikate dėl Bendrosios rinkos akto.

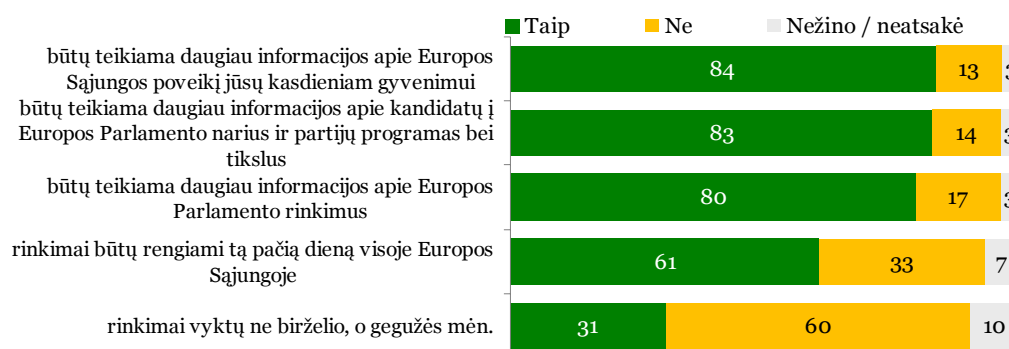
Komisija:

(16) gerina informacijos teikimą piliečiams ir plėtoja naują elektroninio keitimosi duomenimis sistemą, kad sumažintų vėlavimų ir sunkumų keistis informacija apie socialinę apsaugą.

2.4. Piliečiai kaip politiniai subjektai

Nuo pirmųjų tiesioginių Europos Parlamento rinkimų 1979 m. rinkėjų dalyvavimas nuolat mažėjo. Tendenciją patvirtino ir tai, kad per vėliausius rinkimus 2009 m. birželio mėn. bendras dalyvavimas buvo 43 %. Neseniai atliktas tyrimas parodė, kad daugiau negu aštuoni iš dešimties ES piliečių mano, kad dalyvavimas Europos Parlamento rinkimuose būtų aktyvesnis, jeigu piliečiai gautų daugiau informacijos iš politinių partijų apie jų programas ir apie ES poveikį piliečių gyvenimui⁵⁸.

Dalyvavimas Europos Parlamento rinkimuose būtų aktyvesnis, jeigu...

6. Dalyvavimas Europos Parlamento rinkimuose būtų aktyvesnis, jeigu...
Skaiciavimo pagrindas: iš viso respondentų iš 27 valstybių narių ES (%)

⁵⁶ 1998 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 98/49/EB dėl pagal darbo sutartį dirbančių asmenų ir savarankiškai dirbančių asmenų, judančių Bendrijoje, teisių į papildomą pensiją išsaugojimo (OL L 209, 1998 7 25, p. 46).

⁵⁷ Žalioji knyga „Adekvачios, tvarios ir saugios Europos pensijų sistemos“ (COM(2010) 365).

⁵⁸ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 292, „ES piliečių rinkimų teisės“, 2010 m. kovo mėn. Tai patvirtino 2010 m. rugpjūčio mėn. kokybinio Eurobarometro tyrimo „Europos pilietybė. Tarpvalstybinis judumas“ rezultatai.

Rengdamos Europos Parlamento rinkimus visos valstybės narės turi laikytis bendrų principų: rinkimai yra laisvi, slapti ir vyksta rinkėjams naudojantis visuotine tiesioginių rinkimų teise. Jeigu vienoje valstybėje narėje rezultatai paskelbiami anksti⁵⁹, t. y. likus kelioms dienoms iki balsavimo kitose valstybėse narėse pabaigos, pažeidžiama ES teisė ir tokie rinkimų rezultatai daro įtaką piliečių balsavimui.

Komisija:

(17) prašo valstybių narių užtikrinti, ateityje Europos Parlamento rinkimų rezultatai būtų skelbiami tuo pačiu metu visose valstybėse narėse.

Ne savo valstybėje narėje gyvenantys ES piliečiai turi teisę balsuoti ir būti kandidatais per Europos Parlamento rinkimus⁶⁰. Kai kurios valstybės narės tinkamai neinformuoja ES piliečių apie šią teisę⁶¹. Įtraukdamos piliečius į rinkėjų sąrašus kai kurios valstybės narės reikalauja, kad ES piliečiai iš kitų valstybių narių atitiktų sąlygas, dėl kurių jie negali naudotis balsavimo teisėmis taip pat, kaip jų piliečiai (pvz., reikalavimas turėti nacionalinę tapatybės kortelę, įpareigojimas atnaujinti registraciją prieš kiekvienus Europos Parlamento rinkimus ir pan.)⁶². Tokios sąlygos prieštarauja ES teisei.

Maltoje gyvenanti lietuvė Rūta nori balsuoti už Maltos kandidatus Europos Parlamento rinkimuose. Rūtai atsisakoma suteikti šią teisę, nes ji neturi maltietiškos tapatybės kortelės, o jos reikalaujama pagal vietos teisės aktus.

Kai kurios valstybės narės teisę tapti politinių partijų nariais arba įsteigti partiją užtikrina tik savo piliečiams⁶³. Todėl jose gyvenantys ES piliečiai iš kitų valstybių narių negali visapusiškai dalyvauti politiniame gyvenime ir naudotis savo rinkimų teisėmis.

Čekijoje gyvenanti Danijos pilietė Šarlotė nori tapti čekų partijos, kuri atitinka jos pažiūras, nare. Pagal vietos teisę šiuo metu tai draudžiama, kaip ir Lenkijoje bei Lietuvoje.

Pagal dabartines ES taisykles į kitą valstybę narę persikėlę ES piliečiai, norintys būti kandidatais Europos Parlamento rinkimuose, iš kilmės valstybės narės turi gauti įrodymą, kad neatimtos jų rinkimų teisės. Be to, pagal dabartines ES taisykles numatytos procedūros, kuriomis siekiama užkirsti kelią dvigubam kandidatavimui ir dvigubam balsavimui. Dėl šių procedūrų dažnai gali susidaryti nereikalinga biurokratinė našta. Todėl procedūras būtina supaprastinti, tačiau kartu užtikrinti, kad jomis būtų veiksmingai užkertamas kelias piktnaudžiavimui.

Komisija:

⁵⁹ Šiuo metu Komisija nagrinėja Nyderlandų atvejį.

⁶⁰ SESV 22 straipsnio 2 dalis ir 1993 m. gruodžio 6 d. Direktyva 93/109/EB, nustatanti išsamias priemones Sąjungos piliečiams, gyvenantiems valstybėje narėje ir nesantiems šios valstybės piliečiais, naudotis balsavimo teise ir būti kandidatais per Europos Parlamento rinkimus (OL L 329, 1993 12 30, p. 34).

⁶¹ Šiuo metu Komisija nagrinėja Bulgarijos, Maltos, Vengrijos, Latvijos, Slovakijos, Lenkijos, Slovėnijos ir Rumunijos atvejus.

⁶² Šiuo metu Komisija nagrinėja Maltos ir Slovėnijos atvejus. Slovėnijos atveju 2010 m. liepos 15 d. Komisijai pranešta apie naują įstatymą; Komisija vertina, ar juo visapusiškai laikomasi ES taisyklių.

⁶³ Šiuo metu Komisija nagrinėja Bulgarijos, Čekijos, Suomijos, Vokietijos, Graikijos, Latvijos, Lietuvos, Slovakijos, Ispanijos ir Lenkijos atvejus.

- (18) prašo valstybių narių garantuoti, kad būtų visapusiškai užtikrinamos ES piliečių balsavimo teisės gyvenamosios vietos valstybėje narėje, kad ES piliečiai galėtų būti politinių partijų nariais ar steigėjais gyvenamosios vietos valstybėje narėje ir kad valstybės narės tinkamai informuotų ES piliečius apie jų rinkimų teises;
- (19) pasiūlys supaprastinti ES piliečių tapimo kandidatais gyvenamosios vietos valstybėje narėje procedūrą ir patobulins dabartinį dvigubo balsavimo Europos Parlamento rinkimuose prevencijos mechanizmą, atsižvelgdama į būsimos Europos Parlamento rinkimų reformos trukmę ir rezultatus⁶⁴.

Be to, kai kurie ES piliečiai, persikeliantys į kitą valstybę narę ir joje gyvenantys, gali netekti teisės dalyvauti nacionaliniuose rinkimuose savo kilmės valstybėje narėje. Pagal kelių valstybių narių teisės aktus⁶⁵ iš jų piliečių atimama rinkimų teisė, jeigu tam tikrą laiką jie gyvena kitoje valstybėje narėje. Daug ES piliečių pranešė Komisijai ir Europos Parlamentui negalintys dalyvauti jokiuose nacionaliniuose rinkimuose – nei kilmės valstybėje narėje, nei gyvenamosios vietos valstybėje narėje.

Komisija:

- (20) pradės diskusijas, kad nustatytų politines galimybes, kaip užtikrinti, kad ES piliečiai neprarastų savo politinių teisių naudodamiesi savo laisvo judėjimo teise.

2.5. Piliečiams lengvai prieinamos informacijos ir jiems teikiamos paramos stoka

Piliečiai negali naudotis savo teisėmis, nes per mažai apie jas išmano. ES lygmens informavimo ir problemų sprendimo tinklų daugybė – kasdien apie 700 000 asmenų informacijos pradeda ieškoti ES interneto svetainėse. Tačiau 2006 m. tyrimas parodė, kad beveik 70 % europiečių nežinojo apie minėtus tinklus, o apie juos nusimaniusieji nežinojo, kur siųsti klausimus ir ko tikėtis. Piliečiai gaišo laiką ir neteko pasitikėjimo, kai buvo siunčiami nuo vieno tinklo prie kito⁶⁶. 2010 m. tyrimas parodė, kad vos 42 % europiečių žino savo teises, o 72 % norėtų žinoti daugiau⁶⁷. Kitas nesenas tyrimas parodė, kad iš vienos valstybės narės į kitą judantys piliečiai dažnai nepatenkinti tuo, kad turi naudotis įvairiais šaltiniais visai reikiamai informacijai rasti⁶⁸. Paprašyti pasiūlyti būdus, kaip jų tarpvalstybinio pobūdžio patirtis galėtų būti palengvinta, piliečiai teigia, kad norėtų turėti galimybę naudotis vieno langelio principu pagrįsta interneto svetaine, kurioje rastų visą reikiamą, itin praktišką ir su skirtingomis šalimis konkrečiai susijusią informaciją.

Piliečiai turi turėti galimybę lengvai ir tiesiogiai gauti informaciją apie ES. Jie turėtų žinoti ES siūlomas teises ir savo galimybes ES. Piliečiai turi turėti galimybę informaciją apie Europą gauti itin lengvai – internetu arba telefonu.

⁶⁴ Ataskaitos dėl pasiūlymo pakeisti 1976 m. rugsėjo 20 d. Akta dėl Europos Parlamento narių rinkimų remiantis tiesiogine visuotine rinkimų teise projektas <http://www.europarl.europa.eu/oeil/file.jsp?id=5806882>.

⁶⁵ Airijos, Vengrijos, Danijos, Maltos, Austrijos ir Jungtinės Karalystės.

⁶⁶ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 254 „Vidaus rinka. 25 ES valstybių narių piliečių nuomonė ir patirtis“, 2006 m. spalio mėn.

⁶⁷ Įprastinė Eurobarometro apklausa 73 „Viešoji nuomonė Europos Sąjungoje“, 2010 m. gegužės mėn.

⁶⁸ Kokybinis Eurobarometro tyrimas „Europos pilietybė. Tarpvalstybinis judumas“, 2010 m. rugpjūčio mėn.

Be to, siekiant naudotis ES teisėmis, dažnai reikia laikytis nacionalinių, regioninių ir vietos taisyklių bei procedūrų. Todėl Komisija sieks visapusiškai bendradarbiauti su nacionalinėmis institucijomis, kad galėtų teikti informaciją apie visas ES šalis.

Taip pat reikia, kad netrukus ES valstybėmis narėmis tapsiančios šalys kandidatės imtųsi pastangų ir tinkamiau įtrauktų savo piliečius į pasirengimo narystei procesą ir informuotų juos apie būsimas jų, kaip ES piliečių, teises.

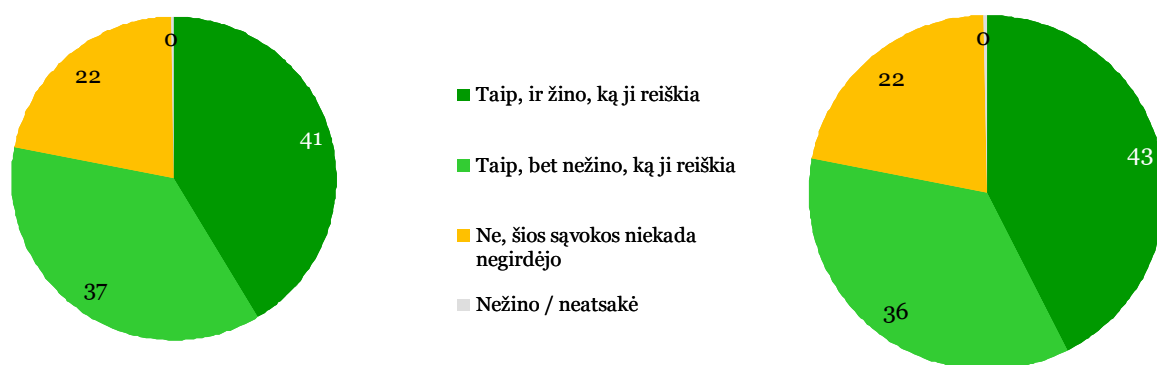
Komisija:

- (21) plėtoja interneto portalą „Tavo Europa“, kad jis taptų vieno langelio principu pagrįstu informacijos apie piliečių ir verslo subjektų teises ES šaltiniu, kuriuo būtų galima naudotis lengvai ir kuris būtų pasiekiamas internetu (<http://ec.europa.eu/youreurope>) ir nemokamu telefono numeriu (kontaktinis centras „Europe Direct“). Tai bus centrinis punktas, kuris teiks aiškią ir praktišką informaciją, taip pat perduos užklausimus įvairioms specializuotoms paramos tarnyboms;
- (22) racionalizuoja savo informacinius tinklus valstybėse narėse, kad piliečiai galėtų lengvai rasti tinkamą nacionalinį, regioninį ir vietos kontaktinį centrą. Komisijos atstovybės valstybėse narėse kartu su 500 informacinių centrų „Europe Direct“ patobulins informavimą apie piliečių teises iki 2012 m., be kita ko, geriau bendradarbiaudami ir sąveikaudami su esamomis ES lygmens paramos ir problemų sprendimo tarnybomis.

2.6. ES pilietybės reikšmės suvokimo stoka

Dauguma Europos piliečių (79 %) šiuo metu teigia tam tikru mastu nusimanantys apie Europos Sąjungos piliečio sąvoką⁶⁹. Tačiau vos 43 % žino jos reikšmę ir 48 % nurodo, kad nėra gerai informuoti apie savo, kaip ES piliečių, teises. Apie jas gerai arba labai gerai informuoti mano esantys mažiau negu trečdalis (32 %) ES piliečių.

Susipažinimas su Europos Sąjungos piliečio sąvoka 2007–2010 m.

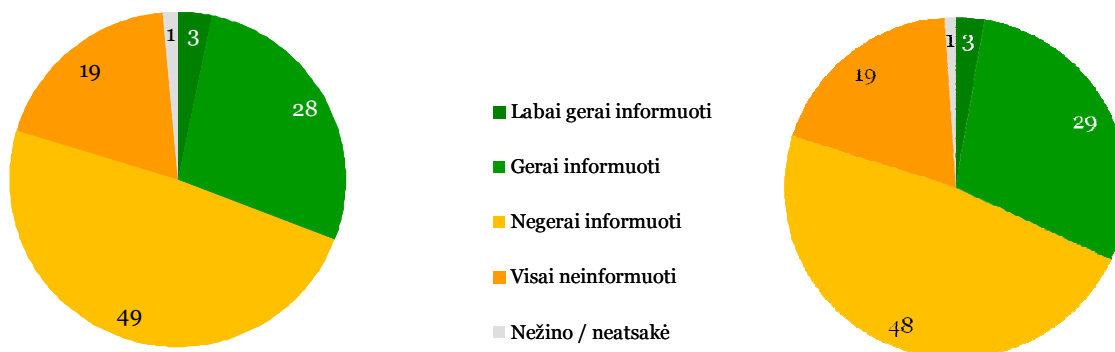

1. Šis tyrimas susijęs su Europos Sąjungos pilietybe. Ar esate susipažinę su Europos Sąjungos piliečio sąvoka?

Skaičiavimo pagrindas: iš viso respondentų iš 27 valstybių narių ES (%)

⁶⁹ Greitoji Eurobarometro apklausa Nr. 294, „ES pilietybė“, 2010 m. kovo mėn.

Informuotumas apie savo, kaip Europos Sąjungos piliečio, teises 2007–2010 m.

2. Ar, jūsų manymu, esate gerai informuoti apie savo, kaip Europos Sąjungos piliečio, teises?

Skaičiavimo pagrindas: iš viso respondentų iš 27 valstybių narių ES (%)

Tam, kad ES pilietybė įgytų realios reikšmės piliečių gyvenime, būtina juos geriau informuoti apie jų teises ir atsakomybę.

Informacijai apie ES pilietybę skleisti gali būti naudojamos įvairios finansinės programos, įskaitant 2007–2013 m. programą „Europa piliečiams“, kurios biudžetas yra 215 mln. EUR ir kurios tikslas – didinti piliečių dalyvavimą, ir 2007–2013 m. programą „Pagrindinės teisės ir pilietybė“, kurios biudžetas yra 93,8 mln. EUR, ir kuria siekiama geriau užtikrinti su ES pilietybės statusu susijusias teises, pavyzdžiui, balsavimo savivaldybių ir Europos Parlamento rinkimuose gyvenamosios vietos valstybėje narėje teises, taip pat laisvo judėjimo teises ir teises į konsulinę apsaugą. ES piliečiai ir suinteresuotosios šalys turi būti konsultuojami apie šias bei kitas ES finansavimo galimybes ir turėtų naudotis masto ekonomija.

Taikant Lisabonos sutartį atsiranda daugybė naujų galimybių, taip pat atsakomybės sričių ir tikslų, susijusių su aktyvesniu piliečių ir pilietinės visuomenės dalyvavimu Europos projekte; visų pirma įtvirtinant piliečių iniciatyvą. Tam, kad ši itin svarbi dalyvaujamosios demokratijos priemonė būtų veiksminga, Komisija pateikė teisės akto, kuriuo siekiama nustatyti naudojimosi ja procedūras ir sąlygas, pasiūlymą⁷⁰. Piliečių veikla ES lygmeniu gali būti skatinama stiprinant viešųjų fondų veiklos europinį aspektą. Apie 110 000 šiuo metu ES valstybėse narėse veikiančių fondų sprendžia pasaulinio pobūdžio klausimus, kaip antai mokslinių tyrimų, aplinkos, sveikatos apsaugos ir užimtumo klausimus, kurie itin rūpi ES piliečiams. Tačiau tarpvalstybinio lygmeniu plėtoti veiklą siekiantys fondai susiduria su administracinėmis, taip pat civilinės ir mokesčių teisės kliūtimis (pvz., dėl jų kaip fondų pripažinimo procedūrų, jų atleidimo nuo mokesčių skirtingose valstybėse narėse, ir pan.), dėl kurių sunku vykdyti tarpvalstybinę veiklą ir didėja išlaidos, taigi mažėja bendra visuomenės labai galimų naudoti lėšų suma. Kaip išsamiai nurodyta Komunikate dėl Bendrosios rinkos akto, siekdama šalinti minėtas problemas, 2011 m. Komisija pateiks reglamento dėl Europos fondų statuto pasiūlymą.

Nepriklausomos žiniasklaidos pranešimai apie ES reikalus yra itin svarbūs, kad ES piliečiai būtų informuoti ir diskusijos europinėmis temomis būtų pagrįstos. Tačiau kuriant europinę

⁷⁰ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl piliečių iniciatyvos pasiūlymas (COM(2010) 119).

žiniasklaidą, kuri skatintų žiniomis pagrįstas diskusijas apie ES politiką, dar reikia gerokai pasistūmėti į priekį. Kaip savo pranešime pabrėžė A. Lamassoure, daugelyje valstybių narių pranešimai apie JAV politiką laikomi reikšmingesniais negu naujienos apie ES reikalus. Be to, dėl dabartinės ekonomikos krizės mažėja daugelio žiniasklaidos priemonių ES korespondentų, o žiniasklaida nukreipia dėmesį į nacionalinius reikalus. „Euronews“ šiuo metu yra vienintelis televizijos kanalas, kuris pristato žinias iš europinės perspektyvos ir didelę transliacijos laiko dalį skiria ES reikalams. Šis kanalas turėtų pagerinti formatą, kad turėtų tiek pat įtakos ir tokią pačią reputaciją, kaip kiti tarptautiniai naujienų kanalai. Briuselyje nėra „Euronews“ studijos, todėl nėra galimybės rengti tiesioginių reportažų iš Europos Sąjungos sostinės.

Komisija:

- (23) geriau informuos piliečius apie jų, kaip ES piliečių, statusą, jų teises ir jų reikšmę kasdiniame gyvenime, pasiūlydama 2013 metus paskelbti „Europos piliečių metais“ ir tais metais rengdama tikslinius renginius ES pilietybės ir su piliečiais susijusių ES politikos sričių temomis;
- (24) palengvins ES piliečių ir suinteresuotųjų šalių galimybes naudotis Komisijos teikiama finansine parama ES pilietybei plėtoti, naudodamasi esamų ES finansavimo priemonių sąveika ir jas racionalizuodama;
- (25) nagrinės, kaip nepriklausomais, profesionaliais ir itin kokybiškais reportažais tobulinti informavimą apie Europos reikalus; taip pat nagrinės kanalo „Euronews“ tvaresnio finansavimo galimybes. Bus skatinama Briuselyje pastatyti „Euronews“ studiją.

3. IŠVADOS

Daugelyje šioje ataskaitoje aptartų sričių ES teisės aktų trūkumas nėra pagrindinė priežastis, dėl kurios piliečiai vis dar susiduria su kliūtimis siekdami naudotis savo teisėmis. Kai kuriais atvejais esamas taisyklės reikia praplėsti, atnaujinti arba net radikaliai peržiūrėti, atsižvelgiant į nuolat kintančias socialines, ekonomines ir technologines realijas. Daugelis įvardytų kliūčių šalinimo veiksmų gali būti suskirstyti į tris kategorijas: veiksmingas ES teisių užtikrinimas, praktinio naudojimosi jomis palengvinimas ir informavimas apie jas.

Pirmosios kategorijos veiksmais siekiama **garantuoti**, kad valstybės narės **visapusiškai užtikrintų piliečių teises**. Tokie veiksmai itin svarbūs srityse, kuriose ES teisė daugiausia nustatoma direktyvų forma. Direktyvos, priešingai negu reglamentai, į kiekvienos valstybės narės teisinę sistemą turi būti perkeliamos nacionalinės teisės aktais arba administracinėmis nuostatomis. Šie veiksmai aprėpia išsamią nacionalinių priemonių priežiūrą, konsultavimą bendradarbiaujant administracijoms arba paskelbiant gaires, taip pat prireikus pradėdant pažeidimo nagrinėjimo procedūras.

Antrosios kategorijos veiksmais siekiama **palengvinti piliečių kasdienybę, supaprastinant jų naudojimąsi asmens teisėmis** ir pašalinant nereikalingus sunkumus: rasti sprendimus individualiais atvejais, taip pat mažinti išlaidas ir administracinę naštą, susidarančias dėl nacionalinių procedūrų ir praktikos. Tai daroma privalomos teisinės galios neturinčiomis priemonėmis, pavyzdžiui, rekomendacijomis ir elgesio kodeksais, skleidžiant informaciją apie gerąją patirtį, didinant pasitikėjimą, taip pat skatinant glaudesnę ir veiksmingesnę nacionalinių

administracijų bendradarbiavimą, kad visoje Europoje piliečių teisės galėtų būti užtikrinamos veiksmingiau. Taip pat reikėtų šalinti ES teisės aktų spragas.

Trečiosios kategorijos veiksmais siekiama **didinti piliečių informuotumą apie jų teises**, kad jie galėtų geriau naudotis savo galimybėmis. Apie šias teises turėtų žinoti ir nacionalinės administracijos, teisėjai ir teisės ekspertai, kad galėtų padėti piliečiams. Tarp nustatytų priemonių yra ir vieno langelio principu pagrįstas informacinis centras, taip pat konsultavimas ir informavimo kampanijos.

ES turi pasiekti rezultatus visuose lygmenyse, kad piliečių teisės taptų apčiuopiama tikrove. Šioje ataskaitoje apibrėžtos 25 trumpo ir vidutinio laikotarpio kliūčių šalinimo iniciatyvos, kad piliečiai galėtų naudotis savo teisėmis.

Komisija mano, kad tai yra proceso pradžia – bus nustatytos kliūtys, su kuriomis vis dar susiduria piliečiai, ir jų šalinimo būdai. Ši ataskaita paskatins diskusijas su kitomis ES institucijomis, pirmiausia su Europos Parlamentu ir Taryba, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu ir Regionų komitetu bei pilietine visuomene. Į šias diskusijas taip pat svarbu aktyviai įtraukti nacionalinius parlamentus – raginti juos ne tik tikrinti, ar įgyvendinamas subsidiarumo principas, tačiau taip pat teikti Komisijai savo nuomonės pagal politinio dialogo iniciatyvą⁷¹.

Tam, kad minėtos pastangos būtų sėkmingos, itin svarbu, kad prisidėtų Europos piliečiai – kad jie ne tik pasyviai naudotųsi teisėmis, bet ir dalyvautų Europos projekte. Esama įvairių dalyvavimo skatinimo priemonių piliečiams į politikos formavimo procesą įtraukti. Tokios priemonės gali padėti išsamiau ir kokybiškiau suvokti piliečiams rūpimus klausimus.

Šia ataskaita siekiama susipažinti su ES piliečių idėjomis, rūpesčiais ir lūkesčiais, taip paskatinant juos bendradarbiauti vykdant minėtą procesą. Ataskaita siekiama paskatinti pradėti diskusijas ir keitimąsi nuomonėmis apie tai, kaip ES pilietybė gali pagerinti europiečių gyvenimą, suteikdama konkrečios, apčiuopiamos naudos. Šis A. Lamassoure rekomenduojamas „iš apačios į viršų“ metodas priemonėms, kurios iš tiesų būtų naudingos piliečiams, sukurti ir atviram bei konstruktyviam dialogui pradėti bus svarbus Europos, kurioje saugomos piliečių teisės ir patenkinami jų poreikiai, kūrimo aspektas.

Šis procesas turėtų padėti Komisijai 2013 metais, kurie bus piliečiams skirti Europos metai, pateikti savo pasiektų rezultatų ir pradinį šioje ataskaitoje nurodytų veiksmų vertinimą. Taigi Komisija galės paskelbti išsamų plataus masto veiksmų planą, kad iki galo pašalintų užsilikusias kliūtis, dėl kurių piliečiai negali naudotis savo teisėmis.

⁷¹ 2006 m. Komisija pradėjo naują, neformalų dialogą su nacionaliniais parlamentais, bendrai vadinamą „politiniu dialogu“ arba „Baroso iniciatyva“. Pagal šią iniciatyvą nacionaliniams parlamentams tiesiogiai perduodami Komisijos pasiūlymai ir konsultacijoms skirti dokumentai ir jie raginami pateikti atsaką – taip siekiama patobulinti politikos formavimo procesą ir labiau įtraukti nacionalinius parlamentus į Europos reikalus.

2010 M. ES PILIETYBĖS ATASKAITA
25 VEIKSMAI ES PILIEČIŲ KASDIENIAM GYVENIMUI PAGERINTI

Komisija:

- (1) padės tarptautinėms poroms (sutuoktiniams arba registruotiems partneriams) išsiaiškinti, kurie teismai turi jurisdikciją, ir kurios valstybės narės teisė taikoma jų turtinėms teisėms (pvz., kartu turimam namui), 2011 m. pateikdama teisėkūros priemonės pasiūlymą;
- (2) palengvins laisvą civilinio statuso dokumentų (pvz., gimimo liudijimų) judėjimą, 2013 m. pateikdama teisėkūros priemonių pasiūlymus;
- (3) užtikrins galimybę ir piliečiams, ir praktikuojantiems teisininkams lengvai rasti informaciją apie teisingumą įvairiomis kalbomis Europos e. teisingumo portale;
- (4) toliau gerins baudžiamajame procese įtariamų ir kaltinamų asmenų apsaugą, be kita ko, užtikrins, kad sulaikyti įtariamieji turėtų galimybę naudotis teisininkų paslaugomis ir bendrauti su išoriniu pasauliu, 2011 m. pateikdama dviejų teisėkūros priemonių pasiūlymus;
- (5) pagerins nusikaltimų aukų apsaugą, 2011 m. pateikdama priemonių rinkinio, įskaitant teisėkūros priemonę, pasiūlymą;
- (6) supaprastins anksčiau kitoje valstybėje narėje užregistruotų automobilių registracijos formalumus ir sąlygas, 2011 m. pateikdama teisėkūros priemonės pasiūlymą. Ji taip pat insis veiksmų tais atvejais, kai automobilių apmokestinimas yra diskriminuojamojo pobūdžio, ir spręs dvigubo automobilių registracijos mokesčio problemą, dėl kurios gali būti apsunkinamas laisvas piliečių ir prekių judėjimas;
- (7) siūlo palengvinti galimybes naudotis tarpvalstybinės sveikatos priežiūros paslaugomis ir įgyvendina bandomuosius veiksmus, kad europiečiai galėtų saugiai internetu susipažinti su medicininiais duomenimis apie savo sveikatą ir kad iki 2020 m. būtų plačiu mastu įdiegtos nuotolinės medicinos paslaugos. Komisija taip pat rekomenduos būtiniausią bendrą pacientų duomenų, su kuriais būtų galima susipažinti arba kuriais būtų galima keistis elektroniniu būdu tarp valstybių narių, rinkinį, kad iki 2012 m. užtikrintų pacientų įrašų suderinamumą;
- (8) padidins ES piliečių teisės gauti visų valstybių narių diplomatinių ir konsulinių institucinių pagalbą trečiosiose šalyse, be kita ko, per krizę, užtikrinimo veiksmingumą, 2011 m. pateikdama teisėkūros priemonių pasiūlymus ir geriau informuodama piliečius specialioje interneto svetainėje bei tikslinėmis ryšių priemonėmis;
- (9) atnaujins šiuo metu taikomas turizmo paslaugų paketus perkančių (ypač internetu) vartotojų apsaugos taisykles ir palengvins galimybes įsigyti tokius paketus iš kitų valstybių narių, 2011 m. pateikdama teisėkūros pasiūlymą;

- (10) sieks baigti teisės aktų sistemą, kuri leistų užtikrinti bendrą bet kokiomis transporto priemonėmis visoje ES keliaujančių asmenų teisių rinkinį ir tinkamą jų užtikrinimą – įskaitant oro keleivių teises (pvz., kai skrydžiai labai vėluoja arba atšaukiami). Komisija taip pat sieks užtikrinti, kad transporto centrai (pvz., oro uostai, stotys, uostai) ilgainiui taptų vietomis, kuriose piliečiai galėtų lengvai gauti informacijos apie savo ES teises, ypač keliaudami ES viduje;
- (11) pasiūlys papildomus būdus, kaip užtikrinti, kad riboto judumo keleiviai galėtų lengviau naudotis visų rūšių transportu ir atitinkama infrastruktūra, nuo 2010 m. teiks metinį apdovanojimą prienamiesiems Europos miestams, skatins geresnes galimybes gauti įvairias paslaugas, pvz., kelionės draudimo, taip pat plėtos ir stiprins ES masto statinių prieigos standartų taikymą, 2010 m. pateikdama 2010–2020 m. ES strategijos dėl negalios pasiūlymą;
- (12) pasiūlys, kaip padidinti vartotojų pasitikėjimą turizmo produktais, rengdama Europos turistų informavimo kampanijas ir stebėdama vartotojų pasitenkinimą įvairiomis turizmo paslaugomis (pvz., transportu, apgyvendinimu, kelionėmis ir pan.);
- (13) suprantamai išdėstys interneto paslaugų vartotojų teises, iki 2012 m. paskelbdama ES interneto teisių kodeksą ;
- (14) palengvins greitą ir nebrangų vartotojų problemų sprendimą ne teisme ES, 2011 m. pateikdama teisėkūros priemonės dėl alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmų pasiūlymą, iki 2012 m. svarstydamą pasiūlymus dėl e. prekybos operacijoms taikytinos ES interneto ginčų sprendimo sistemos ir iki 2013 m. skatindama platesnį naudojimąsi tarpininkavimu;
- (15) palengvins ES piliečių ir jų šeimos narių iš trečiųjų šalių laisvą judėjimą griežtai užtikrindama ES taisyklių, be kita ko, susijusių su nediskriminavimu, įgyvendinimą , taip pat skatindama gerą praktiką ir geresnį ES taisyklių išmanymą vietoje, taip pat didindama informacijos sklaidos ES piliečiams apie jų teises į laisvą judėjimą mastą;
- (16) gerina informacijos teikimą piliečiams ir plėtoja naują elektroninio keitimosi duomenimis sistemą, kad sumažintų vėlavimų ir sunkumų keistis informacija apie socialinę apsaugą;
- (17) prašo valstybių narių užtikrinti, ateityje Europos Parlamento rinkimų rezultatai būtų skelbiami tuo pačiu metu visose valstybėse narėse;
- (18) prašo valstybių narių garantuoti, kad būtų visapusiškai užtikrinamos ES piliečių balsavimo teisės gyvenamosios vietos valstybėje narėje, kad ES piliečiai galėtų būti politinių partijų nariais ar steigėjais gyvenamosios vietos valstybėje narėje ir kad valstybės narės tinkamai informuotų ES piliečius apie jų rinkimų teises;
- (19) pasiūlys supaprastinti ES piliečių tapimo kandidatais gyvenamosios vietos valstybėje narėje procedūrą ir patobulins dabartinį dvigubo balsavimo Europos Parlamento rinkimuose prevencijos mechanizmą, atsižvelgdama į būsimos Europos Parlamento rinkimų reformos trukmę ir rezultatus;

- (20) pradės diskusijas, kad nustatytų politines galimybes, kaip užtikrinti, kad ES piliečiai neprarastų savo politinių teisių naudodamiesi savo laisvo judėjimo teise;
- (21) plėtoja interneto portalą „Tavo Europa“, kad jis taptų vieno langelio principu pagrįstu informacijos apie piliečių ir verslo subjektų teises ES šaltiniu, kuriuo būtų galima naudotis lengvai ir kuris būtų pasiekiamas internetu (<http://ec.europa.eu/youreurope>) ir nemokamu telefono numeriu (kontaktinis centras „Europe Direct“). Tai bus centrinis punktas, kuris teiks aiškią ir praktišką informaciją, taip pat perduos užklausimus įvairioms specializuotoms paramos tarnyboms;
- (22) racionalizuoja savo informacinius tinklus valstybėse narėse, kad piliečiai galėtų lengvai rasti tinkamą nacionalinį, regioninį ir vietos kontaktinį centrą. Komisijos atstovybės valstybėse narėse kartu su 500 informacinių centrų „Europe Direct“ patobulins informavimą apie piliečių teises iki 2012 m., be kita ko, geriau bendradarbiaudami ir sąveikaudami su esamomis ES lygmens paramos ir problemų sprendimo tarnybomis;
- (23) geriau informuos piliečius apie jų, kaip ES piliečių, statusą, jų teises ir jų reikšmę kasdieniame gyvenime, pasiūlydama 2013 metus paskelbti „Europos piliečių metais“ ir tais metais rengdama tikslinius renginius ES pilietybės ir su piliečiais susijusių ES politikos sričių temomis;
- (24) palengvins ES piliečių ir suinteresuotųjų šalių galimybes naudotis Komisijos teikiama finansine parama ES pilietybei plėtoti, naudodamasi esamų ES finansavimo priemonių sąveika ir jas racionalizuodama;
- (25) nagrinės, kaip nepriklausomais, profesionaliais ir itin kokybiškais reportažais tobulinti informavimą apie Europos reikalus; taip pat nagrinės kanalo „Euronews“ tvaresnio finansavimo galimybes. Bus skatinama Briuselyje pastatyti „Euronews“ studiją.